

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Издаје сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Осветници Косова и Сливнице

НАСЛЕДНИК СРПСКОГ ПРЕСТОЛА

ОСЛОБОДИЛАЦ СКОПЈА, ВЕЛЕСА, ПРИЛИПА, БИ-
ТОЉА, ОХРИДА, ШТИПА, РАДОВИШТА И. Т. Д.

Александар Карађорђевић

КОМАНДАНТ I. АРМИЈЕ

Њ. В. КРАЉ СРБИЈЕ

ГОСПОДАР РАШКЕ, ГОРЊЕ И ДОЊЕ МИЗИЈЕ, ПО-
ВАРДАРЈА, ПЕЛАГОНИЈЕ И. Т. Д.

Петар I. Карађорђевић

ВРХОВНИ КОМАНДАНТ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Кумановска победа и пад Скопља

— Краљева честитка војсци — Завет српске војске. — Скопље је пало!
— Две наредбе команданта јуначима са Нагоричина. —

На глас, да је Прва Армија извојевала сјајну победу на Куманову. Врховни Командант Њ. В. Краљ Петар, послао је команданту Армије Њ. Кр. В. престолонаследнику Александру ову честитку:

„Изјављујем Вашем Краљевском Височанству и Вашој јуначкој Армији Своју најсрдачнију захвалност на задобивеном успеху и жртвама поднесеним за напредак и славу наше Отаџбине са уверењем, да ће Прва Армија и даље проносити своју победоносну заставу на понос Српства“.

Престолонаследник се Њ. В. Краљу захвалио на честитци у име официра, подофицира, каплара и редова са заветом, да ће се Прва Армија и у будуће старати да оправда наде које на њу полаже њен Врховни Командант и Отаџбина.

И тај завет Престолонаследник је са својом прослављеном са њених славних подвига армијом и испунио на Прилипу, Битољу, Злетову и Брегалници.

Када је Прва Армија победоносно умарширала у царски град Скопље, њен командант је тај знаменити успех својим ратним савезницима, Првој Армији, саопштио овом наредбом под 13 октобром 1912.:

„Данас ми се предала стара Душанова престоница Скопље. То је плод победа јуначке Прве Армије над непријатељском силом код Куманова.“

„Срећан што сам на челу тако храбрих војника као што су војници Прве Армије, потомци оних Карађорђевић див-јунака. Ја им свесрдно благодарим на јунаштву и издржљивости и надам се, да ћемо у име Бога и даље јуначки побеђивати наше непријатеље Турке, и ослободити сву нашу неослобођену браћу“.

Краљ као Врховни Командант честитао је из Врање српској војсци преко команданта Прве Армије Престолонаследника Александра улазак у царски град Скопље овим телеграмом:

„Са особитом радошћу примио сам вест Вашег Височанства команданта Прве Армије о уласку моје дичне војске у Скопље, хитам да изјавим Моје најтоплије признање Мојим храбрим официрима, подофицирима и редовима, који својим пожртвовањем осветлаше себи образ на славу наше драге Отаџбине.“

Престолонаследник се овако захвалио:

„Официри, подофицири и редови Прве Армије из дубине душе и срца благодаре Вашем Величанству за изразе признања њихове храбрости и пожртвовања, заветујући се, да ће се и на даље исто тако храбро борити за част, славу и срећу Вашег Величанства и вас коликог Српства.“

Са таквим осећајима задахнута Прва Армија кличке:

Да живи Ваше Величанство, Светли Краљу!

Да живи Српски Народ!“

Пад Скопља, које је круна кумановске победе, објавио је дунавској дивизији првог позива честитајући јој њен командант, онда још инжењерски пуковник Милош Божановић овом наредбом од 14. октобра:

„Војници!

Овога часа јављено ми је, да је Скопље пало. Оно је сада у нашим рукама. Непријатељ је одступио у нeredу, оставивши своје многобројне топове и муницију. Ово вам је познато, јер сте сви својим очима то видели. Али оно што ви нисте знали, што сте могли само нагађати и слугити, то је, да сте ви Дунавци вашим јуначким грудима, вашим дивовским отпором достојним највећих јунака извојевали ову победу у дводневној борби без прекида 10. и 11. ов. мес. На положајима код села Нагоричина сломисте и победили многобројну силу непријатељску; и он видећи непробојан

бедом од груди српских дунавских јунака одступио је поражен, сломљен, сможден за навек.

Ја вам честитам војници, моји храбри Дунавци, на јунаштву, пожртвовању за Србију, Српство и Краља. Хвала вам на узорном држању.

Остаје нам само још неколико мањих, више телесних напора да савладамо, те да покажемо непријатељу да смо ту, да га тражимо, да му и последњу наду на отпор уништимо, и онда ће крајња последња победа бити наша.

Напрегнимо сви и последње своје силе да сломијемо и уништем петвековног тиранина Српства и покажемо целој свету да Србин живи, да Србин мре за славу, Отаџбину и свога Краља.

Живели моји добри јунаци!“

Команданти дивизија, које су допринеле кумановској победи унапређени су за ђенерале. Командант дунавске дивизије првог позива ђенерал Милош Божановић своје унапређење саопштио је својој војсци 22 октобра овом наредбом:

„Јављено ми је, да сам указом Њ. В. Краља унапређен у чин ђенерала. Ја у овом моме одликовању и унапређењу видим признање вашег јуначког држања 10. и 11. октобра код Нагоричина. Ваше јунаштво видно се истиче одликовањем нашега команданта. И ја вам то и овом приликом истичем. Ви сте сви од редова до пуковника вршили више него своје дужности, сви сте, дични синови дичног дунавског краја, заложили своје животе да осветлате свој образ и образ својих старешина. Ја се вама поносим и стараћу се да и ви сви будете задовољни. Желим вам, Дунавци, да непријатеља победите и са том жељом ја вам желим успеха и ратне среће.“

Живели моји мили Дунавци“.

Наши пријатељи на Приморју

Митрополит драчки Јаков

Мени је пало у део да као изасланик Главног Одбора Краљевине Србије за помоћ војним обвезницима и пострадалим у рату, прођем највећи део новоослобођених крајева и да изађем сувим путем на српско Приморје. Наш Митрополит господин Димитрије, користећи се овим мојим путем свабдео ме је и једним писмом на име Митрополита драчког господина Јакова. Ова порука дала ми је могућности да што ближе познам овог ретког Божјег изабраника. Чим је наша храбра и победоносна војска предвођена њеним мудрим и одважним вођама, пробивши се кроз кршну и дивљу Албанију, изашла на српско Приморје и дошла у Драч одмах је и име Митрополита Јакова као великог пријатеља српске војске и српског народа постало познатим. Идеја о аутономији Албаније, која је била у Есад-пацином конаку, у духовном центру албанском — вароши Тирани, обнародована, нашла је себи присталица и у Драчу. У колико се наша војска више приближава Драчу у толико је и заоштреност између присталица аутономне Албаније и оних који су били вољни да приме нашу војску као ослободиоца бивала све јача и јача. Ко зна чаме би се ова заоштреност завршила и какве би тешкоће још имала наша војска, да се на чело партије, која је хтела да преда Драч у наше руке није истакао Митрополит Јаков. Са одважношћу он је објавио, да нико нема више права на Драч него српски народ и да Драч мора бити српски Драч. Уважен и необично цењен не само од свију православних Грка и Арнаута него и од многих муслимана Турака и Арнаута, он је убрзо успео да створи већину од оних који су били на нашој страни. Овим се може само објаснити то, да су наши војници уз радосне усклике, песму и са литијом ушли у варош која је већ била исклићена и нашом националном тробојком. Неоспорно је да је ово дело, пре свега, Митрополита Јакова.

На св. литургији у манастиру Св. Влаха Господин Јаков, изговорио је кратку, али веома дирљиву беседу. Рекао је да је његова душа испуњена у ове дане необичном радошћу. Свуда се ори химна слободи. Свуда се узноси хвала Свевишњем на Његовом великом дару. Па и сад он је срећан што је са присутнима дочекао радостан дан овога манастирчића — дан Св. Влаха. Али његова је радост још већа што и манастир после толико стотина година робовања први пут прославља своју славу у слободи, и они, православни хришћани, први пут се моле св. Влаху као слободни хришћани. Кома треба да се захвалимо за све ово? — пита г. Митрополит. Пре свега — одговорио је он, свемогућем Богу, а затим српској војсци, српском Краљу Петру I. и целога српском народу. У овај мах сви присутни, као у један глас сви ускликуше: Живео Краљ Петар, живела српска војска, живео српски народ! Овим се и завршила служба Божја.

После службе Господин Митрополит и сви који су били овде пошли су у манастирску гостионицу где је домаћин славе спремио скромну гозбу. Пре него што се село за трпезу Господин Митрополит замолио ме је да на црквено-словенском језику провизнесем „многолѣтје“ нашем краљу и Његовом дому. На последње речи „многолѣтја“ одједном неколико гласића, као хор анђела, на лепом српском језику запева: „Боже правде, Ти што спасе.“ За време певања химне г. Митрополит, са благим осмејком посматрао је све нас. Ово је био осмејак светитеља, небесног покровитеља нашег, кога је сам Бог послао као Претечу идеала нашег варода у овај крај. Из његовог светитељског осмејка ја сам прочитао речи: „Ово је сад и наша химна“. Ја сам био дубоко тронут, реч ми се узела из уста. Пољубивши руку г. Митрополиту ја сам му овом приликом са највећим напором једва могао само рећи: Хвала, хвала вам и од целе моје Отаџбине.

Истога дана по подне ми смо се враћали у Драч.

Шта дугује српски народ овоме своје великоме пријатељу, чиме му се можемо за ово захвалити размислите и реците ви, моји читаоци.

Доситеј епископ нишки.

Признање јунацима са Св. Николе

— Ђенерал Степина захвалност 14. пешадијском пуку I позива —

Дођосмо, видесмо, победисмо и — вратисмо се. е правом су могли рећи славни ратници 14. пешадијског пука првог позива тимочке дивизије када су се онако брзо вратили у Пирот увенчани лаворовим венцима са свога победоносног похода до Св. Николе и Калне, где су мађијском силом за трен ока, како су стигли, просто уништили, далеко надмоћнијег непријатеља и одмах за тим брзим маршем похитали да и на другу страну, где су потребни на време стигну.

Победоносном пуку у Пироту приређен је сјајан дочек. Онакав какав победиоцима доликује. Сам командант друге армије Ђенерал Степа изашао је пред прослављени

пук у сусрет неколико километара испред Пирота и примивши рапорт од храброг команданта пуковника Косте Кнежевића пред развијеном победоносном заставом пука, око које су се окупали официри и војници, изговорио је отприлике овај поздрав:

„Изашао сам вам у сусрет да вас поздравим и да вам се захвалим на вашем јунаштву и на патриотском схватању своје дужности.

Ми смо, као савезници, помогли Бугаре у борби против нашег заједничког непријатеља, а ти неваљалци, за све добро које смо им учинили, ето како нам се одужују. Они нису презали ни од чега, нису бирали средства којима се служе поштени људи већ препадом, као какве положаре, ушли су у нека погранична места која су заштићена војском, извршили су насиља над нејакима опљачкали су и попалили горе него што би то учинили тамерланови Татари... Оне ваше очи, којима сте нишанили и погађали општег непријатеља, да сачувате Бугаре, нашу небраћу, они су сад покушали да вам их, у знак благодарности, ископају! Људи, који се служе таквим подлим „средствима“, не могу никад бити хероји и, чим се појавила против њих снага, срчаност и пушка српског војника, они су почели да беже као кукавице.

Ову Свету Заставу ви сте подигли у недогледну и завидну висину. Историја ће забележити ваша јуначка дела а поколења ће вам се дивити и поносиће се вама храбра децо моја!..“

На завршетку овога говора, која је учинио силан утисак на официре и војнике, Ђенерал Степановић пришао је пуковској застави и целивао је, па се затим руковао са свима официрима, изјављујући им у име Отаџбине своју захвалност.

Тренутак је био свечано дирљив. Официри и војници су били завети од одушевљења што им се тако свесрдно признаје њихово пожртвовање и одаје захвалност њиховим сјајно успе-

лим надчовечанским напорима, којима су сатрли непријатеља Отаџбине.

Какав је српски војник

— Један на тројицу —

Каплар прве чете, трећег батаљона седмог пешадијског пука Краља Петра првог позива Милутин Милићевић био је 9 октобра пре подне одређен у патролу, која је извиђала Младо Нагоричино. У повратку буде изненађен из заседе и том приликом би рањен у десно раме. И ако рањен каплар Милићевић није се дао збунити већ одмах и сам заузео бусију и као рањен побије сва три Турчина, који су га у заседи чекали.

За овако храбро и јуначко држање командант седмог пука потпуковник †. Александар Глишић унапредио је каплара Милићевића у чин поднаредника и наредбом својом од 10. октобра јавно је пред целим пуком похвалио присебност ваљаног војника Милутина Милићевића.

Заузеће Белоградчика

— Операције Тимочке Војске по опису једног официра —

Наша Тимочка Војска, којом командује стари ратник ђенералштабни пуковник Вукоман Арачић, показала је у овом рату ванредно лепе резултате, а њени успеси биће вазда дика и понос српске војске. Тимочка Војска не само да је успела да потпуно очисти целу нашу територију од непријатеља, који је продро чак у Књажевац, но је успела да непријатеља нагна у дивље бегство и да заузме већи део видинске области заједно с варошицом Кулом и особито јако утврђеним Белоградчиком, за који се сматрало да је неосвојим, и по своје природном положају и по своје модерном наоружању. О дејству Тимочке Војске било је већ више речи у нашој јавности, па се нешто мало писало и о заузећу Белоградчика. Но како то потиче из пера људи, који су недовољно упознати са војничким занатом држим да ми је дужност као војнику од заната, да коју прозборим о томе колосалном успеху српске војске, о коме ће се у своје време морати више и говорити и писати.

Пре но што се упустило у борбу ваљало је много, врло много дана ноћно бдити над послом и радити, да се изврши организација Тимочке Војске. То није био ни лак ни завидан посао. Ваљало је тако рећи од ничега створити оперативну војску, потпуно способну за решавање најсложенијих операција. Смеле, тако рећи дрске, Наполеоновске операције наше Тимочке Војске и успеси њени за право су дивљење.

Нико није могао веровати да ће наш трећи позив бити у стању, да издржи маршеве од по 40 километара дневно и то у току неколико дана и да се бије одушевљено и храбро! А све смо то доживели и видели на делу.

— Златан је наш народ! Не разликује се старац од младића, пун одушевљења и спуну права рекао је одлични и неустрашимачи начелник штаба Тимочке Војске, коњицки потпуковник Ђока Ђорђевић, дивећи се успелим напорима трећо-позиваца.

Још у току спреме за одбрану Зајечара, у току организовања и формирања трупа за тај посао — генерал Кутинчев са својом армијом провалио је нашу границу од Кади Богаза преко Писане Буке и Иванове Ливаде у долину Тимока и са три колоне спустио се на пут Књажевац-Зајечар. Јачим делом својим (више од дивизије) упутио се Зајечару а слабијим Књажевцу. Тај део наше границе био је релативно слабо поседнут, јер се није имало више трупа, а оно што се имало држало се у Зајечару за сваку евентуалност. Као што се доцније показало, ова је мера била врло мудра. Имали смо у руци једну снагу која је била кадра не само да дочека, него још и да сломије непријатеља, да га гони и да нашу територију потпуно очисти од бугарских трупа, а после да пређе у офанзиву, да га лупа, разбије и читаву једну област заузме.

Наша је крв врела, кипи и у огромној већини случајева, пренаглимо. Овде је било обратно. Ладан чича Вукоман као стена, наслуша сву бујну децу, одобри им њихове офанзивне намере, утиша и расхлади узаврелу крв, па их по оној практикантској песми: „душо Мелка“ — „лепим речма отпратити их“ па се после повуче у

собу са начелником свога штаба на договор. Ту би утврђен план: прво лагано а после што брже?

Зар ово није мудро?

Кад смо очистили земљу од пљачкаша и код Вратарнице на Кошућем Вису разбили Кутинчевљеву армију, ми смо се кренули 6. јуна ка Кули и после мале и незнатне борбе заузели ову.

Кула је била тачка из које треба ударати непријатеља у три правца и не дати му ни да се освести а како ли да се прикупи, уреди и сједини за битку и што је врло важно било, преко ње добити везу са румунском војском

Ово би било много и за војску I. позива, који је потпуно уређен и свима потребама потпуно снабдевен, а нарочито официрима, а о III. позиву и да не говоримо. Али назад се неће и неможе а напред у име Бога и веру у жилавост нашега народа, поћосмо по плану, који је тачно и прецизно до најмањих ситница израђен и мењан само у толико у колико су то измењене прилике на војишту диктовале.

Одред који је оперисао ка Белоградчику, јак 18. батаљона и 6. батерија, кренуо је у том правцу 7. јула његов командант потпуковник Ђока Ђорђевић. Други одред упућен је Видину а коњица Фердинандову. Све се то пустило у рад да се бије и да победи. И 8. јула било се крваво и јуначки Господу Богу хвала, победисмо! И

на Белоградчику и код Војнице непријатељ је био потпуно не побеђен него разбијен, а у правцу Фердинандова коњица је продирао и смело ишла своје циљу.

Тај дан (8. јула) био је дан огромног успеха наше војске. Пад Белоградчика дао је слободу Румунима да се напред крену, јер су се били зауставили несмејући даље, јер им тада остаје десни бок и позадина потпуно откривени. Чим је то падом Белоградчика отклоњено, одмах су наредили покрет даље.

О самој борби писаће се доцније више а сада рећићу вам само

толико, колико да имате општи појамо њој.

Белоградчик као врло важна стратегиска тачка у погледу наших операција на њих и као ослона тачка у погледу њихових операција на нас, за операције у долини Тимока и Нишаве — био је врло јако утврђен. Природа му је обилно дала заштите и распоредила положаје тако, као да је у њој био неки инжињерски официр. Све је поставила тако згодно и на своје место, да вам не умем да испричам. С леђа зид, али формални зид од стена а напред једна висока коса са четири ђувика на њој, све један од другог виши, па се на готово исти начин завршује и позади. Десно од те косе на 3. к. м. диже се једна висока, врло тешко прелазна планина, а лево тако исто високи планински ланац дуж наше границе. Лево и позади од те косе диже се друга наслоњена на сами стеновити зид. И она са ђувицима и ова последња, бришу долине које су између оба планинска ланца.

Дакле шта? Мора се нападати и заузети та коса, која се ратувала између оба планинска ланца и заузети и она која ову допуњује а навалила се на сами зид од стена.

— Свршиће се —

Из Нове Србије

Митровица на Косову: нове касарне

Наши јунаци

Коњички капетан прве класе **Коста М. Кр. Ђорђевић** командант првог ескадрона дунавског коњичког пука

О улози наше коњице и њеном дејству у српско-турском рату мало је писано, и ако њена улога није била незнатна, а успех за подцењивање. Али ипак у овоме другоме рату наша коњица је показала читав низ похвалних успеха, а те успехе платили су наши лични коњаници обиљем своје племените крви. Када су нас Бугари мучки напали и почели рат без објаве коњица их је прва дочекала и борбом и пешке и на коњу много допринела прво задржавању бугарских колона, а за тим и њиховом енергичном гоњењу. Ако би се можда и могла по каква примедба ставити коњици за први рат у другом се она управо сјајно показала и доказала своју пуну вредност и велику надмоћност над непријатељском коњицом, која се, тако рећи, није нигде ни показала, а где се појавила била је — заробљена. Један између многих наших коњичких официра, који се у овим борбама нарочито истакао па и тешке ране допао јесте и капетан Коста М. Кр. Ђорђевић, командант првог ескадрона дунавског коњичког пука, чију слику доносимо на 392 страни.

Капетан Коста са својим ескадроном учествовао је у Кумановској битци и у гоњењу турака на Овчем Пољу, па је за тим био онај срећни српски официр, који је први поносну српску заставу као предходница српске војске пронео свом вардарском долином не само чак до Солуна но и у самом Солуну. Он је после зауз. ха Штипа био с ескадроном предходница са задатком да иде што дубље у Маџелонију. Он је ослободио и Криволак, Демир-Капију Богданов Дојран и Кукуш дочекиван свугде неописаним одушевљењем од народа, коме је он донео од Косова ускраћену им слободу. За две недеље од Кумановске битке капетан Ђорђевић са одличним својим командантом мајором Цоловићем, коме смо донели слику на 302 стр. стигао је под беду Солуна у моменту када су под Солун и Грци пали. Ту се српска коњица 26. октобра ставила на расположење Грчкој Врховној Команди, која је врло предусретљиво, као и сва грчка војска дочекала српске коњанике. Заједно са Грцима у Солун су свечано ушли као његови освајачи и мајор Цоловић, капетан Ђорђевић са још четири официра. Улазак српске војске у Солун нотирали су у једном примерку чувенога Миросављевог Еванђеља, које се чува у Солуну.

Како се наша војска у то време концентрисала за Битољску битку и овај коњички пук, оцењен као врло енергичан у гоњењу, хитао је под Битољ где се одлично показао. Првог дана Битољске битке цео пук заједно с коњима цео дан је провео у реци водећи борбу из воде. Код Трна пук је препливао Црну и учествовао у гоњењу разбијених делова турске војске чак до Флорине, где је капетана Косту и другове му примио и честитао им данашњи грчки краљ Константин.

После Битољске битке са својим ескадроном отишао је за Охрид, Ресан и арнаутске крајеве, у којима је остао до св. Саве показавши ванредне резултате.

У крвавој борби са Бугарима на Злетовској Реци овај ескадрон одлично се показао. Командант капетан Коста тешко је рањен, водник потпоручник Милан Марковић је погинуо, а други водник је нестао. Много војника је било мртвих и рањених, али коњаници, који су Бугаре дочекивали и на сто метара, нису овима дали ни стопе напред.

За велике заслуге своје одликован је капетан Коста медалом за храброст. Како је он један од најобразованијих српских официра, који се на бојном пољу показао тако да је част и понос српске коњице, можемо се надати, да ће у знак признања његових заслуга добити пуну награду, каква се даје јунацима, који пред непријатељем постижу његове успехе.

Осветници Сливнице

ПЕШАДИЈСКИ МАЈОР

Антоније А. Славуј

СЛАВНО ПАО НА ВЕЛИКОМ ГОВЕДАРНИКУ

Наши драги гости

— Уз слику на 393. страни —

Полазећи из Солуна преко Битоља на састанак са Пашићем грчки министар председник задржао се неколико сати у Битољу, где му је приређен усрдан дочек од власти и грађанства. Том приликом снимљена је наша слика. Прво је уважени битољски митрополит, друго наш драги гост Векицелос, до њега је одлични начелник округа битољског Душан Ђ. Алимпић, па два Веницелосова пратиоца, од којих је један официр, за тим писар бив. српског конзулата у Битољу, резервни поручник Шапоњић и на крају неуморни председник битољске општине проф. Петар Лешњаревић, који је стекао великих заслуга знајући се наћи као син оних крајева на своме важном положају.

Џафер-Касаб

— Гроб Скендербегов —

На највишем брду изнад вароши Љеша у самом стењу и голетном кршу налази се једна кула, која изгледа тужно и тајанствено у оном камену, што је косом разбацано. То место тамошњи становници називају Џафер-Касаб. — Не зна се тачно када је саграђена ова суморна кула; не зна се ко је њу подигао, нити у каквој је сврси подигнута. Ни историја није обележила датум подизања ове куле и сврху ради које је. Али је народ оног краја убеђен да је та кула гроб Ђорђа Кастриоте. Легенда народна сачувала је спомен о смрти тога јунака и она га је положила под зидине куле на Џафер Касабу. За наш народ гроб српског јунака Скендербега Ђорђа има значаја, ми смо о њему писали у напису „Од Ваљева до Јадрана“, а данас га и у слици приказујемо.

Јуначка смрт јунака Недељка

— Јунак са Сјенице и Белоградичина славно пао на Власини —

II ШАДИЈСКИ КАПЕТАН I. КЛАСЕ
† НЕДЕЉКО МИЛИЋ

КОМАНДАНТ 3 БАТАЉОН, 3. ПРЕКОВРНОГ ПУКА,
СЛАВНО ПАО СТРЕШЕРУ.

У очи закључења примирја херојском смрћу пао је 16. јула на Стрешеру више Масурице рођени јунак Недељко Милић, капетан прве класе и командант онога храброга батаљона, који се онако славно понео при заузећу Сјенице, о чему смо опширно писали. Капетан Недељко највише је допринео паду Сјенице, а на челу свога батаљона овај неустрашим јунак први је улетео у тврди Белоградчик и на његовим бедемима први је побио српску заставу. О томе једноме своме пријатељу јавља писмом из Белоградчика ово:

„Да ти јавим за мене најрадоснију вест — наравно као војник и за батаљон којим командујем. Данас (9 јула) у 8 и по часова пре подне, а после тродневне борбе пред тврдим и гордим Белоградчином са мојим батаљоном први улетих и побих српску заставу, са врло мало жртава мојих војника, а са непријатељским бугарским врло много. Њен огроман.“

После сјајног успеха на Белоградчику нашао се његов пук на Власини, на коју Бугари великом снагом и силним налетом већ одавна и увек без успеха наваљују. Капетан Недељко са својим батаљоном држао је једну врло истакнуту тачку. Одбрана те тачке поверена је њему, јер је његов командант и сам јунак, Грујин син, знао да ће најалост несурењени мајор Недељко положај одржати,

јер у његовом војничком речнику није постојала реч „не могу“, а још мање — одступање. Пет пута су Бугари далеко надмоћнијом снагом наваљивали на батаљон Недељков, али храбри Ужичани и Дринци, угледајући се на свога команданта, не попузнуше. Они су стојичком мирноћом гледали смрти у очи, али пред њом нису уступили. Валадо је за Част Отаџбине мрети. То није тешко било капетану Недељку, јер је он живео само за то, да као јунак падне у одбрани Отаџбине Његови војници гледајући неустрашимога свога команданта увек пред собом, увек у првом борбеном реду, и сами су с презрењем гледали смрти у очи. И нико се смрти није бојао. То је био не батаљон смрти но батаљон бесмртности.

— Јунаци, ми овај положај морамо одбранили или на њему кости оставити. Не зажалите животе, јер ко славно за Отаџбину падне вечито ће живети! кликнуо је Недељко када је био тренутак у коме се ломило у душама ратника. И нико да попусти. Сви су били као електризовани не само речима но и делом свога команданта. А он за страх није знао. Такав се родио. У српској војсци, над којом нема војске на свету, нема ни једнога који је лакше и радосније умро но што је то учинио славни капетан Недељко. Четири пута Бугари су наваљивали огромном снагом на батаљон Недељков, али Недељко попустио није. Сва четири пута их је јуначки сузбио и силно одбацио натраг, с огромним губитцима. Пети напад био је тако силан, да је изгледало да ће успети. Но ни он није унео ништа више до то, да славног бранича српског положаја капетана Недељка нестане. Наваола Бугара у петом нападу била је страшна. Недељко је располагао малом снагом према броју противника, али ако није имао велику војску имао је велико срце и победио је — смрћу својом. У критичном моменту капетан Недељко, не осврћући се на кишу од непријатељских зрна, ношен силовом својих српских осећаја и војничких врлина, летео је као лав од једног до другог војника у првом борбеном реду соколећи их, да истрају у борби, чији исход мора бити српска победа.

У моменту када је изгледало, да ће Бугари огромном снагом успети у својој намери једна њихова граната *разнела је капетана Недељка*. То је борбу решило у српску корист. Војници су били избезумљени видећи како испред њих славно паде њихов командант. У томе тренутку победа је била на нашој страни. Да добијемо ту победу морао је пасти капетан Недељко, нека му је слава! Свој, драгоцен српској војсци, живот скупо је откупио. Положај је одржао, Бугаре је сатро, а свој живот откупио стотинама бугарских.

Капетана Недељка упознали смо када је зимом долазио у Београд да се жали, што је запостављен. Према њему је тада учињен грех. То му је признао и министар војни генерал Блжановић, али није стигао да ту грешку исправи. Недељко је отишао радо у смрт, али с раном у срцу што му се не признадоше за живота заслуге. То је био трупни официр, одличан питомца подофицирске школе, који се самообразовањем толико оспособио, да је био не само одличан официр, што су му старешине вазда признавале и у миру и у рату, но и врло образован човек, за кога се никад не би могло рећи, да није школски официр. Није имао никаквих људских порока, а војску је волео свом љубави своје племените душе. Од првог дана када је на себе навукао униформу уживао је љубав старешина и безграничну оданост потчањених. Војницима је био и отац и мајка. — Хиљадама добрих срцаца искрено ће проплакати, када чује за јуначку смрт јунака Недељка. За заслуге у српско-турском рату одликован је златном медаљом за храброст, али га је честољубље покло, што је и безразложно и противзаконо изостављен из унапређења, које су добили и они, чије груди не краси златна медаља као доказ храбрости пред непријатељем. Тражио је задовољење или уважење оставке. Енергија с којом је изишао пред министра показивала је, да Недељко није обичан човек, но јунак, који је за част готов све жртвовати. За неколико дана, управо за неко-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

дико сати у њему смо упознали официра, који чини част славној армији нашој. И срце нас боле, не што је један такав јунак погинуо, он других амбиција у животу није ни имао, но што није пао задовољан у своме оправданом захтеву. Министар војни, који је обавештен о херојским подвизима овога јунака, учинио би племенито дело, ако га, ма и мртва унапреди и своју реч тиме откупи.

Мртвом јунаку то би било највећа награда, коју је у пуној мери заслужио.

Слава славно палом јунаку са Сјенице, Белограчка и Стрешара!

Слава Недељку Милићу!

Осветници Сливнице

Мајор † Војислав П. Туфегџић

Храбри мајор Туфегџић, који је са јуначким Шумадинцима учествовао у походу Треће Армије на Турке и у више борби се одликовао и истакао, да је награђен поред медаље за храброст и мајорским чином био је другог дана борбе на Злетовској Реци у првом борбеном реду. На челу храбрих својих Шумалинаца који су се у овом рату показали достојни имена Карађорђева, мајор Војислав је успео 18. јуна да Бугаре сузбије преко Злетовске Реке, али је успех тога дана платио главом поред многих других одличних официра и ратника наш х. Мајор Туфегџић рођени је млађи брат одличног команданта првог пешадијског пука Милоша Великог пуковника Душана. Оба брата у овоме рату славно су се показала и име њихово ће с пуно части бити забележено у историји наших ратова. Тело мајора Војислава пренето је у Крагујевац, где је 24. јуна погребен уз учешће целог Крагујевца, који је јунаку одао достојну пошту.

Мајор † Антоније А. Славуј

Пок. мајор Антоније је син пок. Андрије А. Славуја, штампара из Шапца, покретача и дугогодишњег издавача одличног провинциског листа „Шабачког Гласника“, а унук чувенога пок. Антонија Славуја, доктора и директора Карантина из Алексинца. Мајор Славуј јуначки се држао у свима борбама првога и другог рата, у којима је учествовао његов 17. пешадијски пук, а погинуо је храбро у борби са небраћом Бугарима на Великом Говедарнику 9 јула.

За његово витешко држање, у рату је добио мајорски чин и одликован сребрном медаљом за храброст. Пок. Славуј био је идеалан млад човек, редак официр. То је био војник пун идеала, човек пун поштења и чисти од кога се као човека и као официра много очекивало. Сви његови рођаци, пријатељи и другови осетиће велики губитак и велику празнину, јер њега више нема, да сваком помогне, да сваког утешу, да сваког развесели. Млади јунак је волео живот, који је он увек разумно проводио, али му је Отаџбина била преча од свега. За њу је требало мрети, требало гинути и Славуј је и у томе као и у миру и ту претходио примером.

Капетан † Ђока Владисављевић

Капетан Владисављевић, командир друге чете, првог батаљона XIII пука Хајдук Вељка, који је сво време опсаде Једрена провео под Једреном и са својом четом особито се одликовао при заузећу Једрена, дочекао је ту незахвалност од Бугара, да падне погођен њиховим куршумом. Где год се појавио пред непријатељем капетан Ђока је био јунак, који је без страха гледао смрти у очи. Такав је био и приликом покушаја Бугара да од Цариброда продру ка Пироту. То је било ноћу између 27. и 28. јуна, када је Ђорђе непријатеља снажно одбио, али је и сам јуначки пао, остављајући за собом леп спомен и поносно име тројим незбринутим малим сирочадима.

Осветници Сливнице

Потпоручник † Аранђел Стојановић

Славно пао на Злетовској Реци

Као водник дринског пољског артиљеријског пука затекао се оне ноћи када су Бугари учинили мучки репад и отпочели рат без објаве, на положајима више Злетовске Реке и ту је од непријатеља задобио три ране, којима је подлегао У српском-турском рату одликовао се и награђан је чином официрским, али му небраћа мучки прекинуше млади живот, пред којим је била перспектива лепе будућности. Сахрањен је у Велесу.

Потпоручник † Милан Марковић

Приликом мучког напада Бугара на наше положаје на Злетовској Реци тешко је рањен и резервни коњички потпоручник Милан М. Марковић, студент, водник у првом ескадрону дунавског коњичког пука. После четири дана млади витез подлегао је рани 23. јуна у болници у Кратову, одакле га је отац, уважени директор гимназије у пензији Михаило Марковић пренео и сахранио у Београду 27. јуна. Потпоручник Милан дете одличне породице био је ванредно лепо васпитан, а школован на страни био је широке интелигенције, којом би од велике користи био своме народу, да му у књизи судбине није било писано да за род живот свој положи тако млад, пре но што је осетио и сласти и горчине живота. Племенита душа, чврст карактер, одушевљен Србин, војник свесан своје дужности и свога задатка потпоручник Милан био је примеран старешина, кога су његови војници обожавали, а старешине и другови особито ценили. Своју тешку дужност идеално је вршио. Командант његова ескадрона капетан Ђорђевић са сузама у очима, које су биле одјек дубоког бола, није имао речи да нам похвали свога незаборављеног водника, чији ће спомен остати трајан у српском народу. По речима капетана Ђорђевића потпоручник Милан био је не само присебан и хладнокрван но и врло куражан официр, који није задрхтао ни пред највећим опасностима. Своју дужност вршио је не само с пуно воље и много љубави но и с правим разумевањем. Такав је био увек те је такав био и у крвавој борби на Калништу, где је јуначки пао прорешетан непријатељским куршумима. Ојађеним родитељима једина је утеха, што је незаборављени Милош славном смрћу обезбедио себи трајан спомен.

Слава свима за род славно палим!

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Осветници Ко

Пешидијски мајор **Војислав Л. Туфегџић**
Славно пао на Злетовској Реци

Пешид. капетан I кл. **Михаило С. Васковић**
Славно пао на Овчем Пољу

Са бојног поља

† Д-р **Бошко Петровић** у стану III. Армије
у Сари Хамзали

Кошнич

Ова и Сливнице

Коњички поручник **Милан М. Марковић**
Славно пао на Калништу

Пешад. капетан I кл. **Живојин Антонијевић**
Славно пао на Криволаку

Наши јунаци

Члан прве класе **Коста М. Кр. Борчевић** командир ескадрона дунавског коњачког пука

Наши гости

Грчки министар председник **Веницелос**
као гост у Битољу

Пао с пером у руци

— Прва жртва новинарског позива у овоме рату. —

Српска штампа много је допринела нашим ратним успесима. То је неоспорно и сви ће признати, да је српска штампа била на висини свога позива. Но не само пером но и мачем су се борили српски новинари. И не само да су борили но и видно истакли својом лично храброшћу многи угледни наши радници на перу, од којих спомињемо два брата *Рибникара*, капетана *Владу* и поручника *Дарка*, обоје рањени у оба рата; потпоручника *Јована Тановића*, сарадника „Политике“, потпоручника *Гргура Маџаревића*, уредника „Балкана“, који је рањен на Брегалници, коњачког потпоручника *Александра Тодоровића*, коњачког потпоручника *Бошка Филиповића*, коњачког поручника *Милана Ј. Мићића*, директора „Вечерњих Новости“; пешадијског капетана *Стр. Старчевића*, артиљерског поручника *Властимира Јовановића*, пешадијског потпоручника *Љубу Јездића*, пешадијског потпоручника *Драгишу Васића*, пешадијске капетане професоре д-ра *Светолика Стефановића* и *Јована Ђ. Јовановића* коњачког потпоручника *Душана Љ. Бојовића*, власника „Вечерњих Новости“ и други.

Српски новинари принели су и две скупе и драгоцене жртве за успехе овога рата. Директор „Глјемонта“ *Љуба Јовановић* славно је пао од рава задобијених на Кривопаку, где је документовао своје беспримерно јунаштво и своју свима нама добро познату неизмерну љубав према земљи у којој се родио и народу из кога је поникао.

Осем д брота *Љубе*, који је пао од бомбе с мачем у руци, српско новинарство оплакује још једнога сврга угледног члана, који је пао с пером у руци, као прва жртва свога новинарског позива. То је симпатични професор српске велике гимназије у Новом Саду доктор *Бошко Петровић*, који је гратио трећу српску армију као дописник сарајевске „Српске Ријечи“ и новосадскога „Српства“, на бојном пољу зарадио се колером и своју племениту душу испустио у царском Скопљу јуна 1913.

У најсветијем одушевљењу једног идеалисте полетно је на бојно поље да пером овековечи Србинову славу и ту га затече страшна смрт. Из његових писама с бојног поља огледа се жарка љубав према српском народу, љубав једног идеалног човека који је волио искрено свој народ.

Име Др а Бошка Петровића добро је познато српској јавности. Још као ђак јавио се у књижевности песмама, критиком и филозофским есејима. Када је свршио у Вечу своје филозофске науке постао је наставник у сарајевској гимназији. Срби Сарајлије сећају се веома доброг овог симпатичног Србина веселака, који је тако дивно певао. Његов сонорни баритон многима је сузе измамо... Угледне српске фамилије у Сарајеву радо су примале у кућу овог одушевијеног Србина, који се одликовао племенитошћу своје песничке душе, веселом, чистом необузданом природом и отменошћу манира, која је бачва нима својствена. У времену црне реакције у Босни г. 1904 Др. Бошко Петровић је јавно радио за Српство и спадао у онај мали круг Срба чиновника, који се пису дали ни-

чим застрашити. Због свог отвореног Србовања био је премештен у тузлајску гимназију, где је водио жестоку борбу против чувеног Србождера директора Ајзелга. Због свога отвореног Србовања морао је г. 1906. оставити Босну. Отишао је у српску новосадску велику гимназију за професора где је до своје смрти најсавесније служио.

Др. Бошко Петровић био је прототип модерног професора. Он је сматрао својом нарочитом дужином, да ради на културном подизању српскога народа у Јужној Угарској. Ту је био он неуморан. Организује народна села држи предавања, пева уз гусле, подиже Србинов дух, прикупља народне обичаје и настоји да их одржи у народу. На овом пољу народног просвећивања рад незаборавног Д-ра Бошка Петровића био је благословен. Гледао сам га када по Срему пева уз гусле јаворове. Из његових дрих, ватрених очију сипале су варнице, његов умилати баритон необично је одјекивао у оној тајанственој тишини, певајући српску славу и српске јунаке. Срби селаци и сељанке оборили би своју главу, пренели се у прошлост и с неким страхопоштовањем слушали би овог чудноватог народног певача — доктора филозофије, који је српске гусле подигао до уметничког култа. Др. Петровић био је једини академски образовани Србин, који је јавно певао уз гусле и прости народ одушевљавао старом српском славом. У ово певање уносио би Бошко целу своју душу; сви су га необично волели. Онај, ко није слушао Бошкову песму, тај тешко да схвати српске гусле јаворове. Као Орфеј знао је очарати своје слушаоце...

У народно политичком покрету Др. Бошко Петровић узео је видна учешћа. И ако је био чиновник он се неустрашиво борио у првим редовима српске народне радикалне странке и у „Застави“ је веома много писао.

Књижевни рад Д-ра Петровића, који је умро у четрдесетој години живота необично је плодан и разноврстан. Он је досада написао десетак добрих књига и свратио је на себе позорност.

Последњи пут видели смо се у Београду. Када сам га замолио, да шаље извештаје за „Српску Ријеч“, он се радо примио тога тешког посла и ради тога отишао је на бојно поље, где је ето и смрт нашао.

Јадни Др. Бошко Петровић!...

Он је необично волио Босну, њен народ и природне лепоте. Увек је о њој говорио и мислио. Његова песничка душа дугоко је осећала све наше патње и невоље. Дубоки уздах био се из његових племенитих груди, чим би споменуо Босну.

„Моја давна Босна!..“ знала би уздахнути ова сањалачка песничка природа.

Бошко, драги пријатељу и друже. Српски народ неће никада заборавити твој рад. Почивај у миру, добри пријатељу, тамо у царском српском Скопљу, где ће ти прва земља бити много лакша. Прими последњи поздрав из Босне, из ове српске земље, коју си ти толико волио.

Слава ти и вечита успомена, незаборавни Бошко Петровићу.

Сарајево

Стријело Кобасица

Наши на Приморју

Џафер Касаб — Гроб Вендербергев

Битољци су Срби

— Свечана изјава битољских грађана, да се враћају у своје старо српско јато —

Разне пропаганде су биле поцепале наш словенски свет у Македонији, Школе, које треба да облагорођују, биле су предикаонице мржње; цркве, чуварке благе Христове науке љубави, биле су источник одакле се разливала отровна проповед мржње, гоњења, убиства; комитска кама је дивљачки уништавала све српске старе споменике и овом свету под претњом убиства и разорења огњишта натурала ову или ону народност. Македонија је постала поприште дивље борбе, убиства и плачкања, узајамног истребљивања Словена. Не зна се да ли је овај свет више патио од турских власти или од обесних комитских чета. Слободе осећања и мишљења, кретања и рада, није било. Народ је био оно што је захтевао од њега онај, који му је држао нож под гушом. Македонци су већ били изведени на Голготу.

Али после Голготе дошло је Ускрсење. Српска ослободилачка војска донела им је Васкрсење. Као мађијском руком нестало је свих зала: ни насилног турског режима, ни разбојничких комитских чета, ни господарство владика, ни влада комитета! И народ је дахнуо душом. Дошао себи стекао себи, право да се самостално и слободно одређује.

И народ је сазнао: ко је и шта је? Зашто мржња, нашто поцепаност? Ми смо сви *једно*: и по вери и по нацији. Зашто да нас цркве деле, зашто да се ми свађамо, мрзимо и прогонимо? И једна иста тежња и једно исто осећање завладало је целим народом, нека овлада јединство, слога и љубав међу свима нама.

То осећање и то јединство видно се и силно манифестовало у недељу 7. јула у цркви код Св. Недеље, на служби Божјој и на збору после службе. Службу су служили српски и бив. егзархијски свештеници, који су сви изјавили да од сада послају свештеници српске аутокефалне православне цркве и да се одричу егзархије. После овог прокламованог јединства цркве, народ је на збору прокламовао *јединство народа*, љубав и слогу, која треба да овлада свима. На збору су, говорили Риста Цветковић, члан суда, и Ахил Димитровић, апотекар, који су славили ово измирење народа и враћање народа у своје старо српско јато.

После овога донесена је ова *резолюција*:

„Да би се једном за свагда пречистило питање о нашим националним осећајима и на тај начин потпуно разбила једна велика заблуда ми — битољски Словени — који смо до сада припадали Егзархији, сакупљени данас у православној цркви Св. Недеље у Битољу констатујемо.

1. Да нам је из историје добро познато, да смо од вајкада били Срби, и да су Турци пре 5¹/₂ векова отели од Срба крајеве у којима живимо.

2. Да између нас и Срба нема никакве разлике ни у племену, ни у вери, ни у језику, ни у обичајима, што сведоче многи споменици па и српске школе које су једине и постајале у овим крајевима до српско — турског рата (1876—1878).

3. Да су наши стари, па и ми сами, до скоро били и називали се Србима, али да смо, под утицајем бугарске пропаганде, а нарочито под утицајем комитетског терора у последње време, отпочели своје погледе обраћати Бугарима, у нади да ће нас они моћи ослободити ропства пре.

4. Да су Бугари, за време последњег рата са Турцима, у место да похитају и ослобођавају нас, отишли да освајају Тракију и да ослобођавају несловенске народности.

5. Да су Срби, после надчовечанских напора и огромних жртава, а без ичије помоћи, освојили ове крајеве и на тај начин за свагда учинили крај нашем ропству.

6. Да су Срби, и за време рата и после овога поступали с нама као с правом браћом, да су се Бугари, на против, трудили да нас отуђе од наших ослободилаца.

7. Да су Бугари, 17. прошлог месеца мучки напали српску војску, која је за њих проливала своју крв под Једреном, и тиме изазвали данашњи ужасни братоубилачки рат, због кога их цео цивилизовани свет осуђује.

8. Да су Бугари и народ у овим крајевима хтели поново изложити несрећи и пропасти тиме што су покушали да овамо пошљу разбојничке чете, ради палења села и плачкања народа.

Имајући све ово у виду, изјављујемо:

Да смо у свему и потпуно солидарни са нашом браћом и ослободиоцима Србима, и да ћемо у будуће братски и раме уз раме радити с њима на јачању наше отаџбине — Велике Србије.

Говори и резолуција су с одушевљењем примљени и често прекидани узвицима: Живела Србија! Живела српска војска! Живео Њ. В. Краљ Петар! Живео престолонаследник Александар, ослободилац Битоља!

Осветници Сливнице

ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† Војислав Марковић

водник 3 чете, 2 батаљона 9 пука Краља Николе 1 позвао славно пао 19 јуна више Криве Паланке

Потпоручник Војислав као водник треће чете, другог батаљона, деветог пешадијског пука Краља Николе првог позива, јуначки се борио на Куманову и Битољу, а тако и у сукобима са Бугарима, који су на свима линијама стално подлагали силини српских нападаја. Борећи се на челу своје чете пао је као јунак 19. јуна више Криве Паланке, а о томе је његовој породици послат овај извештај:

„Једне мрачне ноћи водила се страшна и огорчена борба на Мало Трновској коси, на караулама Деве Баир — Мало Трново. Бугари су свом силином напали на наш IX пук, и наши су храбро одбијали напад. Један млад потпоручник командовао је водом и био на предстражи. У тренутку кад су Бугари вршили јуриш на нож, он је стајао неустрашимо и гордо у сред свога вода. Али једно несрећно зрно стиша за навек тог храброг официра. Погођен је по сред срца и остао је на месту мртав.

Тај потпоручник био је Војислав Марковић.“

Војскојни Војислав је млад официр. У српско турском рату учествовао је као питомац наредник Војне Академије. У рату је добио за официра и постављен доцније због оскудице у водницима за водника 3. чете у 2. батаљону, где је раније био ађутант. У прошлом рату учествовао је у свима борбама Прве Армије, од Куманова до Битоља и увек се храбро држао. Био је узор официр, права војничка дисциплина, пун спреме и талента. Војнике је своје необично волео, и од њих и својих старешина био је много вољен. У Академији је био увек први у рангу, радио је на војној књижевности и војним вештинама. Радови су му штампани у часопису „Дело“, и по листовима.

Чета у којој је он био водник имала је 19. јуна да држи положај Жидиловску косу. При заузимању те косе непријатељско зрно погодило га је с леве стране груди, зрно је пробило блок који му је био у левом џепу и њему донело брзу смрт. Имао је толико снаге да нареди да други прими команду, и да само напред иду, при самом превијању издахнуо је. Сахрањен је са војничким почастима у Криворечкој Паланци. Тело ће му се пренети у Београд. Цела га је варош испратила. Искићен цвећем и опремљен од девојака, спуштен је у хладни гроб, окупан сузама свију који су га познавали. Над гробом одржао му је говор Чедо Јанковић, судија, резервни поручник 9. пука, који је изнео све саме врлине Војислављеве, јер других особина, сем лепих врлина није ни имао.

Тога дана кад је погинуо дељена су одличја и том приликом одликован је сребрном медаљом за храброст посведочену у српско-турском рату 1912—1913 г. Војислав у указу није изишао за то што је одликован као питомац Војне Академије. Једина утеха тешко ожалосћеним родитељима, браћи и сестри нека је та, што је своју дужност увек озбиљно схватао, савесно вршио и свој млади живот приложио за добро и славу Отаџбине.

Нека му је слава и вечан му помен!

ОСВЕТНИЦИ СЛИВНИЦЕ

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН I. КЛАСЕ

† **БОРБЕ ВЛАДИСАВЉЕВИЋ**

КОМАНДИР II. ЧЕТЕ, I. БАТАЉОНА, XIII.

ПЕШАДИЈСКОГ ПУКА ХАЈДУК ВЕЉКА

СЛАВНО ПАО НОЋУ 27. И 28. ЈУЛА ПРЕД ЦАРИВРОДОМ

ПОДВИЗИ ЦРНОГОРАЦА

— Прелаз васојевићке бригаде преко Проклетије —

Четврти је дан маршовања преко Ђаковице. Пређене су стрмени руговске. Претурени су и висови плавно-гусињски. Дано-ноћно путовање изнурило је снагу војника. Пробијање пута кроз огромни снег на врховима Бјелаје и Чакора одвећ је заморило војску. Но како-тако прешло се, по који се војник повредио падајући по леду и стрменима, а неко посустао; где-где се коњ сатро или товар упропастио, али ипак сва је војска успешно пристигла својим конацима, премда у позно доба ноћи изнурена и пометена, но не без енергије и одушевљења за даље напоре. Доста се лепо одпочинило на ноћиштима у Плаву и Гусињу.

Но, пред ногама је Проклетија. После тродневног маршовања, после толико напора на путу од Ђаковице до Гусиња, следује тешки и напорни прелаз проклетских висова. На конач ваља стићи у Селца, јер догле нема ништа сем скала и теснаца, поред којих не може ни војник сести, а камоли да се логор учини. Ваља кренути ноћу. Бригадир Вешовић је у дневној наредби издао наредбу командирима батаљона да мора бити све спремно и готово пред освет зоре. Труба је одсвирала повјеску у 4 сата и пре освита било је све готово. Марш је оглашен. Рано у освет се кренуло. Бригадир је распоредио батаљоне и сви су пошли својим редом.

Трећи је јануар. Снег пада и дува ветар. Војска се попримљује уз брда и висове. У пркос снежној мећави хори се песма и разлежу се витешки покличи. Труба оглашује знак почивке и кретање, војници се кликују весело и одушевљено, као да им је први дан поласка. Снег, узбрдице и низбрдице на путу, не сметају ни једнога војника — рекао бих да нико не осећа непрелазност беспутних планина... воља преовлађује све. Војска иде енергично и с одушевљењем. Бригадир прелази од батаљона до батаљона и надгледајући војнике замеће с њима разговор о њиховим подвизима у првим походима на Плав и Гусиње, Дечане и Ђаковицу. Скадар пред војницима је сада оно што у почетку беше Плав и Гусиње. Зато им бригадир указује на њега мету, као циљ маршовања, где мора њиховим сјајем синнути слава њиховог оружја.

Војска се пење уз скале и врлети. Снег пада, и не престаје. Прелазе се венци од Проклетије. Дошло се на скалу „Прделец“. Војници су прешли, коњи проведени. Скала је пређена без губитака.

Снег сипље и ветар страшно завија; осећа се јака студен. Војници су се уморили и иду с мање шума. Осетила се јака изнуреност, па с тога је све утишало се. Војници корачају у ћутању. Једва се што чује, осим шкриптања снега под ногама... Кретање је уопште тихо и веома плавно. По гдекоји усов својом јурњавом наруши општу тишину. Вејавица са снегом једнако прати путнике и ни на минут не престаје. Војници иду с мање снаге, но не с мање воље но у почетку. Допутовало се до „Гроб-Зезе“. Туда тече хучна и валовита река. Својим током пробија кроз теснаце и кршеве сличне Малој Реци. Бучи, шуми, ваљају се снежни усови, ветар фијуче кроз суво мрзло грање букава и јела; реч да каже друг другу не би се чуло. Озго литице и врлети, под ногама бездани и провалије, да пролазника хвата ужас и вртоглавица. Десно низ хучну реку води путања, којом се пешице једва може прећи, спуштајући се ногама и рукама. Дошло се на скалу отвесну и стрмену улигану од леда и снега. Под њом су страховита прла и опучине, горе високе стрмине, свуд унаоколо само шиљати кршеви, који гребенасто избијају између увала од леда и снега. Гази се на лед и флигамиру. Ужас ухвати човека, кад погледа где је, у каквом је положају... Преко таквог леда, преко такве стрмени треба провести бригаду војника...

Што се могло чинити? Бригадир је изашао на скалу и расмотрио положај свуда око себе. Ни војник да прође а камо ли коњи, под седлом и товаром да се преведу. Официри и војници се начичкали на скали и упрли поглед у свога команданта. Вешовић се, по сопственој му смелости, одмах решио, шта да учини. Призвао је војнике, наредио да се коњи растоваре, да се донесе секире и конопци. Одмах се приступило послу. Војници су почели сећи лед секирама, где би могли стати и утврдити се. Бригадир је наредио, да се војници повежу конопцима један за другог ради веће сигурности ако падну при преносу ствари. И ето тако, су преношени товари с коња. Требало је и коње превести, но то су мало тежи „товари“. И како да се изађе с њима на крај? Везани су и коњи конопцима и војници су их, одржавајући их сопственом снагом, спуштали низ леда... И бригадир је сам помагао при послу. Упућивао је, показивао, и радио својим рукама, подржавао људе при преношењу и спуштању. Исто је толико одавао одважности и ту као и у другим сличним приликама. И тако, вољом и одлучношћу војничком, учињено је све. Спуштени су коњи и пренесени сви товари. Овде се учинило исто што и на Божићевици и на Плочицама при превозењу топова к Дечанима. Тамо су преносени топови на рукама и леђима војника те косим стазицама, кроз брда и врлети, куда је дотле само чобан са козом или овцом једно могао да прође. Ту је Вешовић са својом бригадом учинио оно на што не би могао никад да се реши један модерни страгег. Јер ту, неко премишљање и рачунање мерење и мотрење ништа не би могло да помогне. Ту је радила војничка снага и војничко одушевљење, воља и прегнуће, које се моментима мења и може да нарасте до нечувене и невероватне величине. Ту је дејствовао онај ратнички дух, који је својствен само Црногорцима. Исто је учињено и при преовлађивању садањих путних тешкоћа. И све се ово чини при толиким оскудицама, са прслим опанцима, у веома слабој одећи и у недостатку још и других животних потреба при каквим се тешкоћама од вајкада морао борити војник ове сиротне земље. Но војнички дух и издржљивост горштака, смели и одважни дух, толико прекаљен у вечној борби за опстанак и слободу, ове вековима стваране особине нашега ратника обезбедиле су његово беспримерно пожртвовање и дају му неисцрпну енергију у ратовању с непријатељем.

Војска је прошла без осетних губитака ово прелазно и залеђено стење. Гдекоји војник се огребао и повредио и то је све. Снег ја падао непрестано ветар је фијукао беспрестанце, а војска је ишла и даље теснацима и кршевима Проклетије.

Стигло се на преноћиште у Селца. То је управо једна гаревина од села. Виде се само рушевине од кућа, што служи као сведок младотурског режима. Нигде крова, само једне испроваљиване зидине. Мало ниже видела се кућа фратрова а неколико даље могле су се приметити три, четири кровинаре над зидовима од по једног или два метра висине. У тим кућицама добили смо гостопримство да се можемо грејати. Разуме се, то је морало ићи наизменце, јер се у њима могао сместити само једин мали део војске.

Ноћ је проведена без сна, но за то је било све рано спремљено за пут. На освит зоре труба је огласила марш и војска је пошла. Ишло се низ Цијевну, теснацима и врлетима, кроз које се она пробијала. Хитало се Рапчи, где је имао да буде конак. Требало је стићи за раније, јер је та ноћ требала бити проведена под сасвим отвореним небом. Стигло се брзо и доста рано. Мрак је наступио. Војска се улогорила, но никоме ни да војнички шатор замени кров више главе. Бригада је заједно са својим командантом провела ноћ у шуми, при ватри, под кишевитим облацима, ни простирача ни покривача при студеном ветру и слабој вечери. Ко је припекао парче меса, рачунао је, да је вече-

рао; ко је за неколико минута држао склопљене трепавице, сматрао је, да је већ проспаво свој сан. Дивно је било то ноћиште на Рапчи међу снежним врховима. Ветар, који је дувао између проклетиских висова није давао ни за часак сну да овлада војником. Киша, што се излила пред зору на војску, окренула је војску пре зоре даљем маршовању. Ветар с кишом пратио је цело јутро ове јединствене путнике. Дан је у велико. Војници неуморно корачају напред, спуштајући се скадарској равници с жудним погледом на гроб Мрњачевића и тарабошка утврђења

Осветници Сливнице

Капетан † Владимир Макојевић

У крвавом окршају око Злетовске Реке 18. јуна пало је јуначком смрћу много храбрих официра, а међу њима и пешадијски капетан прве класе *Владимир Макојевић*, командир чете у III. батаљону другог пешадијског пука Књаза Михаила. Капетан Владимир учествовао је у борбама против Турака на Куманову, Прилипу и Битољу и свакад се одликовао. Другога дана борбе с Бугарима јуначки је пао у 38 години. Макојевић, родом Краљевчанин, важио је увек као примеран официр, а своју љубав према Отаџбини документовао је славном смрћу својом.

Капетан † Живојин Антонијевић

Бугари су са далеко надмоћнијом силом навалили мучки на Криволак у уверењу да ће за њих бити најповољније да ту провале и да се тако дочепају пута за Велес, Прилип, Битољ и Охрид. Њихов успех на тој таџи много би значао и отуд онако упоран отпор, што су га слаби одреди наше војске овде мушки давали бугарским дивизијама. Наши су се ту борили на живот и смрт. Официри су претходили примером и многи су платили главом. Међу њима је славно пао и пешадијски капетан Живојин Антонијевић, командир у 13. пешадијском пуку другог позива. Презирући смрт он је облетао око својих сокола и улевао им снаге за дивљења достојни отпор. Када су се наши морали повући он је смртно рањен од које је ране умро 24. јуна. Капетан Живојин је био Ваљевац. У миру је важио као одличан официр, а у рату се показао као прави херој.

Од Старца до Битоља (11.)

— Дневник једног обвезника дунавске санитарне колоне. —
(СВРШЕТАК)

Запали смо у неко подводно земљиште. Пред нама су грдне баруштине и блато до колена. Мрак је да се прст пред очима не види. Бојимо се да и ово мало коња у овој несрећи, баш сад кад су нам најпотребнији не изгубимо.

5. Новембар

Ноћас око пола ноћи добијамо наредбу да се одмах кренемо у село Агларце и улогоримо до самог завојшта.

Село Агларци је у непосредној близини села Добромира где је наша градска артиљерија укопана. Ту је и она, сада добро позната турска кућа, одакле је Његово Височанство Престолонаследник посматрао ток борбе.

Још од ране зоре борба је почела. Страховита топовска рика измешана митраљеским праскањем и пушчаном паљбом тако је јака да зауставља дах. Просто се мозак тресе.

Битољ је пред нашим очима. Лепо се види. Али ће требати још много, — врло много крви да се пролије и да река Црна мутна и крвава потече па да победоносно и триумфално уђемо у њ.

Од 9 до 11 сах. настаје брза артиљеријска паљба коју никада заборавити нећу. Ако је пакао страшан и ако збиља постоји, мислим да није страшнији него што је на ратишту тада било.

Страховит пуцањ стотинама топова и плотуни око 200.000 пушака проламали су небо као да хиљадама громава пуцају. Гранате падају на све стране и фијукћу страшно — ужасно и чини вам се као да свака од њих иа вас лети.

Око 2 часа после подне борба попушта а око 4 часа чују се само топови, да и њихова грмљавина престане после једног часа.

Ми добијамо наређење да идемо у логор VII. и IX. пука примимо рањенике и однесемо их у завојште. Надали смо се, да је број рањеника велики, али на срећу није их било више од деведесет.

6. Новембар.

Цео дан је прошао на миру. Ни један метак није избачен. Из опрезности наша војска није ишла напред, послате су само патроле ради извиђања.

У 2 часа после подне наша је војска ушла у град Битољ, чије је освајање стало много јада и крви.

Општа је радост. Сељаци из оближњих села долазе и распитују се о исходу борбе. Када смо их известили о паду Битоља и нашој победи, трчали су као без душе својим кућама да им ову радосну вест однесу.

7. Новембар.

Далеко, врло далеко, чује се топовска пуцњава негде иза Битоља. То је остатак разбијене турске војске која се под вођством Цавид паше пробија ка Албанији.

С Битољем је готово Мерзери који су јутрос амо дошли и постројили се баш до нашег логоришта враћају се натраг не избацивши ни један метак. И наши колоси „градлије“ вратише се данас у правцу за Прилип.

8. Новембар.

Готово све рањенике послали смо данас у Прилип у болницу. Рањеника више нема сем неколико који

су тешко рањени и они се не могу преносити док мало не прездраве, јер би им се ране на путу позледиле.

Цео дан нам је иначе прошао без икакве наредбе.

Око 8 часова у вече донесе нам ордонанс наредбу да одмах идемо преко Новака и Кукуречана у село Црнавче и да одатле пренесемо у Битољ 750 рањеника из Моравске Дивизије,

Крену смо се одмах. Прешли смо много села и тек око два часа по поноћи стигосмо у село Кукуречане где застадосмо да се мало одморимо.

9. Новембар.

Око 4 часа у јутру крену смо се за Црнавче. Пут је леп. Идемо све насутим, лепим друмом „царском џаодом.“

На овом месту где се сад налазимо, била је шумадиска и тимочка дивизија као и један део дунавске дивизије.

Пред самим Кукуречаном на једном вису стоје напуштени 12 турских брзометних топова.

Турци су имали одличне положаје. Наши пак као нападачи ишли су прво равницом и сваки брежуљак кога су се хтели прихватити морали су од Турака бајонетом отети. Требало је много жртава, издржљивости и пожртвовања па да се Турци из својих изабраних и јаких положаја отерају. И то је било. Поред пута лежи огорсман број турских лешева.

Кад смо већ били у селу Лопатници заустави нас стража и саопшти нам да је пут за Црнавче тако рђав да ми с нашим великим рањеничким колима не можемо проћи, већ да до Лопатнице пренесемо рањенике лаким колима, па да их после претоваримо. Тако смо и урадили.

Тек око 5 часова после подне били смо готови те се по ужасној киши крену смо за Битољ, где стигосмо око поноћи и истоварили смо рањенике у Српској Гимназији.

10. Новембар.

Цео дан смо остали у Битољу.

Битољ је велика и лепа варош. Има преко 80.000 становника. Главна улица где се налази Српска гимназија нарочито је лепа и европског изгледа. Куће су махом двоспратне и троспратне. Поред ове главне улице нарочито се одваја лепотом својом, улица поред плахога Драгора, који необичном брзином тутњи и тече кроз варош. Тамо је и пашин конак, — величанствена зграда у коју је одмах смештен Штаб дунавске дивизије. Трговачких кућа, хотела и кафана има врло лепих. Промет је у вароши велики а свет који на улици видите интелегентног је изгледа и европски одевен.

Варошки парк је и ако мали доста леп. До самог парка диже се поносито у вис једна дивна палата тек довршена. То је нов официрски дом. (Види се на слици на 32 страни) Сироти турски официри нису били среће да бар један дан у њему пробаве

Битољ, 20. новембра 1912. год.

Рада Н. Живадиновић.

Војска пописује становништво у Битољу.

На крвавом разбојишту

— Са криволачног бојишта —

После обављеног посла у Скопљу, пошао сам преко Криволака на караулу Шобу да тамо тражим свој добровољачки батаљон

Видио сам и никад нећу моћи заборавити ово крваво разбојиште. Видио сам оно, што обично остаје на ратишту. Кајиши, ранци, капе, крпе отпаране од војничког одела, од кошуља и гаћа све у крв натопљено, измрљано лежи разбацано. Сунце прижегло и ужасном снагом припиње те ка земљи. А то су узвишице попуте распрснутим камењем. Нигде хлада нема, да оданеш душом, нигде кап добре чисте воде, ма ни хлада ни травке нема на том терену, па чисто оно камење одише врућом сапом и бије те својом жаром.

Тако с виса у удолици, из удолице на вис, нигде свежине, а крв свуда и — мртви борци. Рањеници су већ покупљени. Ту су Бугари били све своје рањенике оставили. Али мртви још нису сви покопани. Има страшних слика. Леже погинули у свим могућим положајима. Измешани Срби и Бугари.

Од српских лешева мало који да није изнакажен. Видиш војника, погођен зрном у чело, одмах је морао бити мртав али непријатељу подивљалом није то било доста, још му је бајонетом задао неколико рана, одсекао нос и уши; даље видиш једнога зрнима од шрапнела израњена и догрчао је непријатељ, одрубио му главу, да ли мртву или рањену, Бог би знао. Тешко ми је било; на ране и крв сам навикао, али ове грозоте збуњују и ја сам се даље тетуром готово као пијан.

Гледао сам, где су Бугари од погинулих војника правили разне групе. Све су опљачкали, одело им поскидали и онако у гаћама и у кошуљи слагали у страшно гадне положаје.

Идући према караули Шоба удари ме с једне узвишице страшни задах. Тамо беше још непокопаних, најмање две стотине погинулих. Закренух да их далеко обиђем, јер сам се бојао, да ћу изгубити снагу и малксати за даљи ход.

Иначе пустош свуда. Бугари су палили и уништавали турска села у оном крају. Изгорело је много жито, а жене и деца турска била су извргнута оскврнућима. Сретао сам јадне мајке, где запомажући и кукајући траже и дозивљу децу, да сам се сав стресао

Видех неки шесторо где сасвим полудели лутају и кревеле се и на махове деру се страшним гласом. Да ли кога дозивљу или проклињу, не може се разабрати. На даље видим где пламте бугарашка села. Турци, који су се повратили из збегова, освећују се пожаром за уништавање својих домова и породица.

Највише ми се усекао у главу призор, који сам угледао јужно од карауле Шоба. Србин и Бугарин леже један поред другог. Бугарин зарио свом силином Србину бајонет у груди на десно, а Србин левом руком шчепао Бугарина за врат и тако га просто удавио. Десна рука Србинова опружена. Тако леже обадва поцрнела, и подбула још једнако у оном ставу, у ком су оба тако грозно свршила.

Штип.

Петар Ж. Илић.

Црногорци — осветници Сливнице

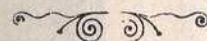
— Бригадни барјактар † Јанов Алексић — Потпоручник Томаш Бацковић —

У крвавој борби на Кривој Коси погинуо је 5. јула Јанов Алексић, бригадни барјактар, у 71 години живота свог. Јанов је син познатог и прослављеног јунака Мирка Алексића, који је 1840. године посекао Смаил агу Ченгића. Јанов је 1842. године рођен у селу Малинску, у

дробњачком племену. Као младић први пут је учествовао у рату 1861. године, а затим у свима ратовима 1876, 1877. и 1878. године. Свуда се истицао личним јунаштвом. Дуго је година био перјаник краља Николе. Он је био прост човек, али признат јунак и одушевљен Србин. Као перјаник господарев је пре неколико година „пробао кнежевина Мирка, хоће ли ваљати за рат?“ Јанов се и у овим ратовима одликовао као прави јунак. Сву војну са Турском издржао је овај старац на Скадру, па је похитао и Србији у помоћ против Бугара. Последње су му речи биле, када га је куршум у груди погодио: „Држ'те се ускоци!“ Слава јунаку!

*

У боју на Брегалници 5. јула ов. год. јуначки је погинуо црногорски потпоручник Томаш Бацковић, четни командир из пјешивачког баталиона. Млади официр јединица је син Пера Костића Бацковића из Дреноштице. Као питомец војничке школе на Цетињу сматран је од својих наставника као вредан и интелигентан ученик, а другови су га убројавали у веома добре и карактерне људе. У мирно доба важио је као исправан и уредан четни командир, а у светом ослободилачком рату учествовао је у свим бојевима, где је био пјешивачки баталион око Скадра и на приморју код Медове и Љеша вазда пред својом четом, храбрећи је и дајући пример осталим војницима како се слободно смрти у очи гледа. И смрт нађе, али не од вековних српских непријатеља, с којима су му се и претци јуначки крвили, већ од побраће браће српску земљу. Слава му и хвала!

Муслиман српски јунак

— Алах, рехмет ејлен! —

У Србији је у старим границама био врло мали број Муслимана и они су не само били равноправни наши грађани но су уживали све могуће привилегије. И они су се за то сада на бојном пољу достојно одужили као прави добри синови наше заједничке мајке Србије. Сведок су нам зато многи муслимански гробови многе ране и јунаштва њихова.

Када после свршеног рата српски пукови буду бележили златним словима имена оних, који су им проносили славу и борили се невиђеном храброшћу по балканским бојиштима, име наредника Рахмана Садиковића биће јавно забележено међу првима. Рахман Садиковић, муслиман из Сијарине у округу топличком, био је један од најодличнијих подофицира у 1. пешадијском пуку Милоша Великог I. позива. Рат га је затекао као поднаредника, али је јунаштво које је показао и неустрашивост, са којом је срљао тамо где је најопасније, донели су му брзо и чин наредника и одликовање медаљом за храброст. У визу борби против Турака на Куманову, Прилипу и Битољу, као и против Бугара на Злетовској Реци и Брегалници наредник Рахман стекао је име највећег јунака у пуку. Кад је недавно пао, смртно погођен код карауле, према Штипу оплакао га је цео пук. Зажалили су га сви од команданта пука до последњег редова, јер су се сви дичили овим српским јунаком Муслиманом.

Ревизорима и продавцима

Наше ревизоре и продавце најљуђудније молимо да нам одмах пошаљу обрачуне и новац. Ово је последњи број који шаљемо нетачним продавцима, а од идућег броја почећемо да износимо имена несавесних продаваца, који су нас оштетили са неколико хиљада динара.

Наше војсковође

ПЕШАДСКИ ПУКОВНИК

Владимир Кондић

КОМАНДАНТ ТИМОЧКЕ ДИВИЗИЈЕ ПРВОГ ПОЗИВА
СА СВОЈИМ ШТАВОМ ПОД ЈЕДРЕНОМ

Када непристрасни судија буде писао историју наших ратова са Турцима и Бугарима мораће међу нашим војсковођама дати врло угледно место пуковнику Кондићу, који се са својом дивизијом одлично показао на Црном Врху и који је врло много допринео паду Једрена, под којим је његова војска провела сво време опсаде. У рату са Бугарима његова дивизија остала је у саставу Друге Армије Ђенерала Степе, која је имала красних успеха у сузбијању непријатеља са старих граница. За своје велике заслуге пуковник Кондић одликован је највећим војничким одликовањем Карађорђевом Звездом с мачевима. Пуковник је свршио Војну Академију са 16. класом као трећи у рангу, а другу класу вишег курса као други у рангу. Одликовао се као млад потпоручник у рату с Бугарима 1885. г. а у овом рату документовао је своје велике војничке способности.